

Mitä tehdä tohtoritulvalle?

Fred Karlsson

Tieteen ja sen harjoittamisen määrällistä kasvua voi tarkastella monenlaisten indikaattoreiden valossa. Näitä ovat esimerkiksi tutkimuslaitosten, tutkijoiden, tutkintojen, julkaisusarjojen tai julkaisujen määrät. Tässä kirjoituksessa esimerkit Suomen tohtoreiden määrien kehityksestä esitetään erityisesti kielitieteiden näkökulmasta.

KOTA-tietokannasta (www.csc.fi/kota/kota.html) löytyy vuosittaiset maanlaajuiset tiedot kaudelta 1981–2001. 1980-luvun alussa uusien tohtoreiden vuosittaiset määrät jopa lievästi laskivat intervallissa 370–350. Vasta vuonna 1988 päästiin yli 400 tohtoriin, vuonna 1991 yli 500, 1993 yli 600, 1994 jo 700, 1996 yli 800, 1997 yli 900, 1998 melkein 1000, 1999 ja 2000 melkein 1200, joka niukasti ylittyi vuonna 2001. Vuodesta 1992 vuoteen 1999 jokavuotinen lisäys oli huomattava, jopa yli 10 %.

Varhaisen 1980-luvun määrällisen stagnaation yksi syy oli arvatenkin 1970-luvun osaksi epäonnistuneen tutkinnonuudistuksen, joka käytännössä monasti pidensi opiskeluaikoja ja muutenkin hankaloitti opiskelua jatko-opintoja myöden. 1990-luvun, erityisesti sen loppuosan voimakkaan kasvun keskeisimmät syyt taas ovat tutkintomääriin perustuva tulosohjaus sekä vahva panostus määrätietoiseen tutkijankoulutukseen selvimpänä esimerkkinä tutkijakoulujärjestelmä.

Varhemmista ajoista on niukalti systemaattisia määrällisiä tietoja. Olen tehnyt täydellisen tietokannan kaikista Suomessa väitelleistä kielentutkijoista [1], josta seuraavassa muutamia otteita.

Jokseenkin nykyisenkaltainen tohtorin tutkinnon alku voidaan ajoittaa vuoteen 1828, jolloin Turun Akatemia Helsinkiin muuton yhteydessä sai uudet statuutit. Filosofian tohtorin tutkinnon tärkein uusi vaatimus oli kohutuullinen: väittelijän oli itse kirjoitettava väitöskirjansa.

Ensimmäinen kielitieteellinen väitös oli 1840, ja näitä oli 1800-luvulla yhteensä 55. 1890-luvulla puolustettiin jo 22 väitöskirjaa, runsaat kaksi vuodessa. Tälle määrälliselle ta-

solle jäätin kuitenkin aina sotien jälkeiseen aikaan saakka. 1930-luvulla väitöksiä oli 23, 1940-luvulla 25 ja 1950-luvulla 33. 1960-luvulla väitöksiä oli 44, mutta varsinainen hypähdys tapahtui 1970-luvulla, tuplaus 84 väitökseen. 1980-luku oli kielitieteessäkin hidastuvan kasvun aikaa (92), mutta 1990-luku toi jälleen tuplauksen 209 tohtoriin.

Vuosina 2000–2001 on jo tarkastettu yhteensä 82 väitöskirjaa. Jos tahti jatkuisi samana koko kauden 2000–2009, kielitieteellisiä väitöskirjoja kertyisi peräti 400, siis taas uusi tuplaus. Tämäkin on varovainen arvio, kasvu voi hyvin olla tätäkin suurempaa tehostuneen tutkijankoulutuksen ansiosta.

Luvut antavat pohdiskelun aiheita. Vahva korrelaatio vallitsee kasvupiikkien ja eräiden Suomen historian käännekohtien välillä. On odotuksenmukaista ja välttämätöntä, että suuret tiede- ja korkeakoulupoliittiset panostukset kuten uusien yliopistojen perustaminen 1960-luvulla ja tutkijakoulutusjärjestelmän luominen 1990-luvulla viimeistään 10 vuoden päästä vaikuttavat vahvasti määrällisiin tuloksiin. Kasvu ei kuitenkaan ole suoraviivaisen eksponentiaalista, väliin tulee selvästi hidastuvan kasvun kausia.

Alkaa olla aika entistä enemmän miettiä uusien tohtoreiden sijoittumista. Jo nyt on ajoittain merkkejä sijoittumisvaikeuksista ja joskus työttömyydestäkin. Yliopistojen tuloskriteerit houkuttelevat liiaksikin suosimaan kappalemääräistä ”tohtorintuotantoa”. Tämän vaaran torjumiseksi tarvitaan arvopohjaista keskustelua ylimmän koulutuksen perimmäisistä tavoitteista.

[1] Fred Karlsson, *Kielitieteiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1840-1997*. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 29. Helsinki 1998. – Aineisto on päivitetty vuoden 2001 loppuun asti.

Kirjoittaja on yleisen kielitieteen professori Helsingin yliopistossa sekä humanistisen tiedekunnan dekaani.